

Рецензія

на дисертаційне дослідження **СЛАУТИ Ганни Анатоліївни**
на тему: «**Правовий режим карантину тварин в Україні**»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 081 «Право»

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачкою досліджень. Дисертаційне дослідження Г. А. Слаути «Правовий режим карантину тварин в Україні» має всі необхідні для такого роду досліджень компоненти наукової новизни – постановка завдання, виконана у новий для української правової науки спосіб, внаслідок чого вдалось досягти одночасно двох важливих переваг – ґрунтовного дослідження правового режиму карантину тварин, і, що не менш важливо, на досліджуваному матеріалі поглибити теоретичну концепцію правових режимів взагалі, про що не заявляє сама здобувачка у пунктах наукової новизни, проте про це варто зазначити, оскільки синергетичним шляхом в результаті дослідження окресленої теми вдалося пролити світло на теоретичне поняття правового режиму, його співвідношення з поняттями правової норми, правовідносин, правового регулювання, збагачено науку розвитком того положення, що у правового режиму існує об'єкт (за попередніми дослідженнями об'єкт-носій, але власне авторкою пропонується замінити його на мультиоб'єкт на підставі даних вивчення конкретного правового режиму карантину тварин).

Новизна також виражається в тому, що, на відміну від попередніх дослідників карантину тварин, які розглядали його як сукупність владних приписів і способів контролю за їх виконанням, здобувачка розглядає карантин тварин як правовий режим, що складається з внутрішньо організованих правових норм і представляє собою особливі комплекси правових засобів у межах механізму правового регулювання, що вже було відмічено попередниками (с. 42), але авторка фактично створює розуміння правового режиму карантину тварин як засобу, що дає алгоритми вирішення майнових і владно-організаційних конфліктів, накладається як певна додаткова правова рамка на територію і правовідносини в межах такої території у випадку поширення епізоотії, і є додатковим надзвичайним інструментом організованої реалізації аграрних правовідносин з особливостями, які представляє наявність епізоотії, епідемії, або небезпеки їх поширення.

Наукова обґрунтованість досліджень. Завдання дисертаційного дослідження, пункти наукової новизни, висновки співвідносяться повною мірою, що означає, що кожна поставлена задача відповідає одному або декільком підрозділам дослідження, в яких вона знаходить своє розкриття, в результаті чого за наслідками викладеного в кожному підрозділі матеріалу формулюється власний унікальний висновок у вигляді внутрішньо несуперечливого твердження, яке знаходить відображення у тому чи іншому пункті наукової новизни з точки

зору його виконання уперше, або у вигляді удосконалення чи подальшого розвитку інших наукових досліджень.

Наукова робота стоїть на твердому фундаменті і спадкує попереднім науковим дослідженням в царині аграрного, екологічного, природоресурсного права, потужним центром яких стала кафедра аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука, очолювана науковим керівником здобувачки членом-кореспондентом НАПрН України В. Єрмоленком, і повною мірою відображає специфіку наукової школи, серед основних особливостей якої є: увага до структури, внутрішньої будови і місця правових інститутів і галузей в системі права України, послідовне оперування класичними філософськими категоріями, методами формальної логіки при дослідженні правових і суспільних явищ (використання енциклопедичних джерел, філософських праць, вчень про системи і системність, співвідношення цілого і частин), а також історизм як окремий методологічний підхід у пізнанні явищ, властивий даній школі виражений в таких моментах, як увага до історичного генезису правових феноменів у взаємодії з тогочасним політико-правовим контекстом і погляд на сучасне явище через призму його формування, увага до історіографії досліджень і добре знання наукових шкіл правників України і зарубіжжя.

Результати дослідження, в тому числі проміжні, виносилися на широкий науковий загал, публікувалися в наукових фахових виданнях та обговорювалися на всеукраїнських наукових конференціях, а отже є апробованими і придатними для впровадження в науку, практику і навчальний процес.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. В контексті наукової обґрунтованості авторкою приділяється значна увага методології дослідження, що, насамперед, забезпечує спадковість від інших правових досліджень, системність і вбудованість отриманих результатів в науку, оскільки вони забезпечені тими самими методологічними засобами, що прийняті в правовій науці і є усталеними засобами верифікації отриманого наукового знання.

Окрім значного переліку джерел, аналізу наукових думок, серед якого часто трапляється і полеміка з окремими науковцями, уточнення їх поглядів, до переваг наукової роботи відноситься вагомий блок дослідження юридичної практики, продемонстрований в підрозділах третього розділу роботи, а саме в питаннях судових спорів щодо притягнення до відповідальності за порушення правил правового режиму карантину тварин. При чому, і це виглядає абсолютно обґрунтованим, для комплексного дослідження питання було розглянуто практику судів у цивільних, адміністративних та кримінальних справах, оскільки карантин тварин є багатоаспектним явищем і не вкладається в традиційні розділові межі між науковими спеціальностями, поведені свого часу в адміністративному порядку, що демонструє сміливість здобувачки і наукового керівника у подоланні наукового

догматизму, властивого попереднім етапам адміністрування вітчизняної правової науки і відчуття нерозривного взаємозв'язку різних видів правового регулювання, що неодноразово згадується в роботі, зокрема окрім аграрного, ветеринарного, екологічного права згадується фінансове, адміністративне і кримінальне законодавство, деякі висновки відносяться до предмету цивільного права і уточнюють теорію цивільно-правової відповідальності на підставі досліджень окремих аспектів правового режиму карантину тварин.

Дотримання здобувачкою норм академічної доброчесності. Робота виконана самостійно, зроблено самостійні узагальнення, які є наслідками спільної творчої праці з науковим керівником і продовжують його концептуальне бачення предмету, отже норми академічної доброчесності дотримані повною мірою.

Дискусійні положення і зауваження до дисертаційного дослідження:

Не зовсім зрозумілим є склад мультиоб'єкта (с. 20), умовного мультиоб'єкта (с. 21, 115), мульти-об'єкта (с. 86) правового режиму карантину тварин, запропонований здобувачкою у вигляді співвідношення одиничного (основного) (с. 116), особливого (похідного) (с. 116) та загального об'єктів (с. 20–21, 85–86), адже при спробі співставити категорії одиничне (основне), особливе (похідне) і загальне, виявляється, що навіть смислові пари, прийняті як тотожні, такими зовсім не виглядають. І тому не дивно, що у проекції на названі об'єкти виявляється, що одиничні об'єкти (епізоотії) не співвідносяться з загальним об'єктом (карантинна територія) і навряд чи виправдано особливим (похідним) об'єктом визначати тварин-носіїв епізоотії, оскільки не розкривається особливість даного об'єкта (тварини) щодо одиничних (епізоотії), а також такі об'єкти (тварини) не походять як похідні від загального (територія).

Крім того, називати територію загальним об'єктом, на нашу думку, не зовсім правильно, оскільки територія це зовнішній просторовий прояв епізоотії як загального явища.

Взагалі, в даному контексті доцільно було б визначитися, що здобувачка вкладає в поняття «об'єкт правового режиму» – це об'єкт правовідносин, суспільне благо, з приводу якого вони складаються, і тоді таким об'єктом буде епізоотична безпека, або об'єкт правового регулювання, на який спрямовано регулюючий вплив норм права?

Очевидно, здобувачка розглядає заявлений нею мультиоб'єкт правового режиму карантину тварин саме в другому, вужчому розумінні. В такому разі більш обґрунтованим було б залишитися на розумінні епізоотії як об'єкта правового режиму карантину тварин, поширення або небезпека поширення якої на конкретних тварин (як носіїв, так і, до речі, потенційних носіїв, які не хворіють в даний конкретний момент, про що теж слід зазначити) в певних територіальних межах, визначатиме застосування норм карантинного режиму на певній території і щодо поводження з тваринами.

Тобто, поширення і небезпека поширення епізоотії на тварин і територію, на якій вони перебувають, на нашу думку, є лише проявами епізоотії як єдиного, може навіть і багатокомпонентного об'єкта, але такого, що не містить інших об'єктів всередині себе, або існуючих окремо від нього.

Заслуговує усілякого заохочення робота здобувачки з «поєднання усіх існуючих наукових концепцій з'ясування природи цивільно-правової відповідальності, яка одночасно існує як «санкція», «обов'язок» і «правовідношення»» (с. 22), проте наслідком цих масштабних наукових розвідок стало твердження здобувачки, що «...цивільно-правову відповідальність у сфері карантину тварин слід визначити як правовідношення між судом і державним органом...», до якого, при всій повазі до першоджерел, якими користується здобувачка, ми б поставилися обережно, оскільки значна кількість науковців вважає правовідношенням між боржником і кредитором, а не між боржником і судом. Поза тим, не вдаючись у доктринальний огляд, просто дозволимо собі уявити, що виконання обов'язку відшкодування і поновлення майнового стану боржника відбудеться без звернення останнього до суду, а отже гіпотетично матимуть місце відносини цивільної відповідальності взагалі без участі суду. Тим більше, на с. 129 здобувачка в своїх міркуваннях допускає такий варіант розвитку подій як «виконання компенсаційних зобов'язань, передбачених законом», який, за її твердженням, «повністю узгоджується з відновлювальною функцією цивільно-правової відповідальності». Проте, у висновках до розділу 3 здобувачка знову всупереч собі повертається до твердження, що умовою цивільної відповідальності «є протиправне діяння, під яким розуміється дія чи бездіяльність органів державного ветеринарного контролю, у результаті якої залишаються не відшкодованими збитки, заподіяні знищенням підкарантинних тварин. Бажано цю позицію прояснити остаточно під час захисту.

Приводом для дискусії може бути сформульована здобувачкою конструкція комплексності карантину тварин, у складі якого вона визнає норми екологічного, ветеринарного, медичного права, а також паралельна конструкція міжгалузевого характеру, згідно з якою «карантин тварин як цілісне правове явище стає структурним елементом різних галузей права, зокрема екологічного (права екологічної безпеки) і ветеринарного» (с. 74). При цьому, не заперечуючи ні комплексність, ні міжгалузевий характер цього правового інституту, варто зауважити, що в обох випадках поза увагою науковиці залишилися норми адміністративного права, хоча як нам видається, механізмом, який приводить в дію карантинний режим, є запровадження примусових адміністративних заходів, заснованих на адміністративних заборонах і обмеженнях, забезпечених адміністративними повноваженнями щодо здійснення державного контролю у формі адміністративних проваджень, і, насамкінець, гарантованих адміністративним примусом.

Тим більше технічним вважаємо це упушення, що складовою частиною даного дослідження є підрозділ 3.3 «Адміністративна відповідальність».

На превеликий жаль, недостатньо уваги приділено міжнародно-правовим і євроінтеграційним аспектам правового режиму карантину тварин. Є поодинокі згадки про існування взаємозв'язку роботи національних і міжнародних карантинних органів у вигляді «трансмісійності» та інших аспектів (с. 4 (анотація), 20, 86, 95, 116, 177), проте вони обмежуються одним-двома реченнями, тим часом, як наявність відповідного підрозділу у дисертації значно збагатила б дослідження.

На превеликий жаль, поза межами навіть оглядової частини дослідження залишилися роботи вчених, в тому числі фахівців нашого університету, які захищали дослідження за спорідненим темам правового регулювання ветеринарно-санітарного нагляду і контролю, карантину тварин. В різний час ці питання були предметом дослідження зокрема: О. Г. Бондаря в межах дисертаційного дослідження «Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект», Л. Ю. Галайдюк з дисертацією «Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження у справах про порушення ветеринарно-санітарних правил», О. Ю. Горбунової з дисертаційним дослідженням «Правовий статус працівників ветеринарної міліції з проведення карантинних ветеринарних заходів»; В. І. Курила з дисертацією «Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України», Ю. В. Горжеевої (Ярмоленко) з дослідженням на тему «Організаційно-правові засади діяльності підрозділів ветеринарної міліції з проведення карантинних ветеринарних заходів», і врешті праці рецензента «Правове становище сільськогосподарських інспекцій», які, на наш виключно суб'єктивний погляд, заслуговують на згадку в контексті еволюції правової думки, пов'язаної з питаннями карантину тварин.

Тим не менше, перераховані дискусійні питання є частиною нормального наукового процесу конкуренції думок, концепцій і підходів і не заперечують цінності рецензованої роботи для наук аграрного, екологічного та адміністративного права.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення.

Дисертація на тему: «Правовий режим карантину тварин в Україні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка Слаута Ганна Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент
завідувач кафедри цивільного
та господарського права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
доктора юридичних наук, професор

 Олексій ШЧУБНИЙ

